

Gabriel Magalhães

Portugal i la tremolor d'Europa

Europa tremola. Està tremolant des d'inicis dels noranta, quan la Unió Soviètica es va enfonsar. Aquest ensorrament és la gran clau de la història contemporània: una mica com la caiguda de l'imperi romà d'Occident, el 476. Avui ja ho podem afirmar perquè han passat un parell de dècades i, des d'aquella ensulsiada soviètica, el món ha canviat: és cada vegada més un altre món, molt diferent del que hi havia abans.

Les conseqüències mundials de la implosió de l'URSS són sabudes: el neoliberalisme s'ha transformat en un pop planetari, que tot ho controla i descontrola; el tercer món puja, transformat en viure de mà d'obra barata, mentre el primer món decau; les societats es divideixen en dues classes extremes: una nova aristocràcia que flota als palaus de Versalles dels aeroports i una gran massa de serfs de la gleba lligats a contractes incerts de sou baix.

Amb subtileza oriental, la Xina va inventar un camí del mig confucianisme i comunisme i capitalisme que, ara per ara, està funcionant. Els Estats Units, sota la presidència de Barack Obama, van avall. Davant la nova realitat mundial, el Vaticà ha fet una tombarella: quan l'Església, amb la seva prudència, canvia de rumb és perquè el planeta ja va de dret en una nova direcció. I Europa tremola.

Vivim, en primer lloc, una tremolor econòmica. L'Europa occidental ja no és l'aparador luxós que el capitalisme exposava davant els països comunistes, per temptar-los amb la cançó del benestar basat en la fada padrina del capital. A poc a poc, en un angoixant degoteig, les regles generals del món es colen al nostre continent: hi ha una esfera social privilegiada que parla de recuperació econòmica, mentre una majoria aprèn, dolorosament, les limitacions del seu nou estatus de servitud contemporani.

Hi ha, a més, una tremolor política. Els míssils soviètics apuntats a les capitals d'Europa occidental eren una font

permanent de seny per als homes públics. Tot el procés d'acostament dels països del nostre continent al llarg de la segona meitat del segle XX va tenir com un dels trets bàsics la necessitat de sobreviure a la immensa amenaça soviètica. I ara, tot i que hi continua havent míssils, ja no és el mateix. Podem considerar el retorn als vells països.

La tremolor econòmica i política es donen la mà i hi ha un conseqüent estremi-

se senten còmodes amb l'actual poder germànic. La nació gal·la rondina: el país de les revolucions està agafant embranzida per armar un bon motí. Els britànics, aparentment, volen tornar a ser illa. D'altra banda, el lligall monetari que significa l'euro no acaba de funcionar.

A Portugal, vivim una hora atípica de la nostra història. Entre aquestes tres possibilitats que s'ofereixen a una cultura europea –ser tragèdia, illa o confederació–, la nostra era dissenyar un país insular que, a través del seu imperi, es transformava en viable arxipèlag. Vivíem lluny d'Europa, sense sortir-ne. Va ser així durant centenars d'anys. Al llarg de la primera meitat del segle XIX, envaïts per Napoleó i ferits per una dura guerra civil, vam saber el que era ser tragèdia. Però ara, curiosament, ens hem ficat en una confederació: i això no és normal en la nostra història.

La nostra única experiència confederada va ser entre el 1580 i el 1640, quan vam formar part de la corona hispànica amb un Estatut de considerable autonomia. Però vam acabar tornant a l'empara del nostre arxipèlag imperial. Ho vam poder fer perquè teníem l'enorme pulmó brasiler, la nostra gran colònia de llavors, a la rereguarda: les riqueses americanes van alimentar la independència recuperada. Ara no tenim res de tot això: i per això el país està a l'expectativa, incòmode amb la seva situació actual, conscient que, de moment, no hi ha cap més

sortida.

L'autor d'aquestes línies és un europeista. Veu amb tristesa les banderes nacionals renaixent pertot arreu. Cada dia els vells països s'afirmen i Europa retrocedeix. Ja no hi ha els míssils soviètics per fer-nos entrar en raó. A Europa sembla que passaran coses. Després de la pujada de l'austeritat, som al capdamunt d'una muntanya russa. Abans de capbussar-nos en la turbulència política que s'acosta, convé que sapiguem quina és la nostra casella en el tauler europeu.

Convé, també, que tinguem clar si volem ser tragèdia, illa o confederació.●

G. MAGALHÃES, escriptor portuguès

Francesc-Marc
Álvoro

Voluntariat obligatori

Un objectiu lloable amb un mètode que em costa d'entendre: promoure de manera obligatòria i avaluable que els estudiants de 3r i 4t d'ESO facin serveis comunitaris perquè puguin passar dels valors en abstracte a les actituds, a partir de la realitat que tenen més a prop. Ningú no dubta que una educació integral de la persona ha d'incloure aquesta dimensió, que està en mans primerament de les famílies i també d'associacions de tota mena, des de centres d'esplai a clubs esportius, passant per agrupaments escoltes i altres àmbits. Ho tenim clar, però no veig que la millor manera d'arribar-hi sigui convertir-ho en una assignatura més que cal aprovar.

Tinc un gran respecte per la consellera Rígau perquè –com ja he escrit alguna vegada– reuneix un coneixement profund i viscut de l'àrea que gestiona més una mirada política experimentada. Vull dir que al president Mas i al país ja els aniria bé tenir més consellers d'aquest estil. Per això em sobta que el Departament d'Ensenyament posi aquest projecte en marxa. No vull pas esmenar la tasca de pe-

Alguna cosa grinyola quan es fa promoció del voluntariat de manera que t'hi has d'apuntar sí o sí

dagogs i psicòlegs, però la meua impressió és que alguna cosa grinyola quan es fa promoció del voluntariat de manera que t'hi has d'apuntar sí o sí. El missatge és confús i desconcertant. Ara que sovintegen els experts que diuen, per exemple, que no hi ha res pitjor per fomentar la lectura que associar-la a una obligació escolar, aquí anem en sentit contrari.

Segons la nota de premsa que ha fet córrer la conselleria, "un 98% dels centres que ja han participat en l'experiència han assegurat que la pràctica del servei comunitari ha millorat l'actitud i els valors dels alumnes". Si és així, les meves preocupacions no tenen cap sentit i hem de felicitar-nos. Amb tot, i més enllà de les estadístiques, des del punt de vista conceptual continuo trobant força absurd que no es prediqui amb l'exemple. I, per mi, predicar amb l'exemple vol dir posar l'adolescent davant de la responsabilitat de triar si es compromet o no. Sempre a partir de tota la informació possible i acompanyat dels professors, l'individu de 15 o 16 anys hauria d'assumir el risc de fer o no fer aquest pas.

Alguns lectors direu que els nostres fills, a aquestes edats, encara no tenen prou maduresa. Depèn. Els pares d'ara –per activa o per passiva– hem convingut que els adolescents poden imitar els adults en molts camps, com exercir de consumidors totals, connectar-se amb mig món o tenir relacions sexuals. Per què el tractem com nens petits quan es tracta, precisament, de fer-los assumir el paper de ciutadans responsables? Recordeu que hi ha qui planteja consultes en què puguin votar les persones de 16 anys. El voluntariat obligatori no m'agrada gens. Em sembla veure-hi –perdoneu-me– la constatació d'un fracàs social que fa por d'admetre.●

Eulàlia Solé

Dues revolucions culturals

Manllevo del llibre de Martí Domínguez *El somni de Lucreci* unes reflexions sobre la revolució de la impremta per comparar-la amb l'actual revolució digital. La invenció de Johannes Gutenberg, l'any 1434, va canviar la percepció de la realitat i el funcionament del món, atès que va impulsar decisivament la difusió del coneixement. Ja no es requeria copistes –la producció dels quals no solament resultava exigua, sinó que sovint també distorsionava els textos–, i va venir a succeir que els autors responien plenament del que havien escrit. Al seu torn, i amb el pas del temps, filòsofs i científics van començar a escriure en llengua vernacle a fi d'ampliar el nombre de lectors.

E. SOLÉ, sociòloga i escriptora

Amb el llatí només s'havia arribat als erudits, però el 1540, quan el sevillà Pedro Mexía va publicar en cinc idiomes la seva *Silva de varia lección* va assolir setanta edicions. Un segle més tard, s'editava en toscà l'obra capital de Galileu, *Diàleg sobre els dos màxims sistemes del món*. I l'any 1772, l'*Enciclopèdia* de Diderot i D'Alembert, publicada en francès, va esdevenir un èxit editorial. L'augment de lectors es corresponia amb l'alfabetització més extensa, amb l'interès envers els descobriments i amb el desig de saber.

La revolució digital també està canviant el funcionament del món, l'ordre econòmic i especialment el cultural, com ho va fer la impremta, però en un sentit invers. Mentre que aquell invent va augmentar la quantitat de lectors, la nova tecnologia els fa decaure, fomentant una

multitud d'escriptors. No d'autors de llibres i tractats, sinó de textos mínims, amb pobresa de lèxic i a penes meditats. En tant que la impremta va portar que els escriptors fossin clarament identificats i obligats a un major rigor, l'espai digital permet la disfressa i, a l'estil dels antics copistes, és capaç de distorsionar el context. Mentre que la facilitat en l'edició i distribució de llibres va despertar els desitjos de llegir, conèixer i aprendre, actualment creix la plèiade de saberuts que s'intercomuniqueven convençuts que ho saben tot. I així és, atès que res no els interessa més enllà del seu cercle autocomplaent.

El present ens condueix a una civilització diferent, on l'organització humana tindrà altres formes i altres resultats, al marge que l'individu sigui més complet o menys.●